

Księgi pierwsze

JAN KOCHANOWSKI

Księgi pierwsze

Pieśń I¹

INTACTIS OPULENTIOR²

Byś³ wszystko złoto posiadał, które — powiadają —
Gdzieś daleko gryfowie i mrówki⁴ kopają⁵;
Byś pałace rozwodził⁶ nie tylko na ziemi,
Lecz i morza kamieniami zabudował⁷ swemi;

Jesli⁸ dyjamentowe goździce⁹ Mus¹⁰ ma w ręku,
Które natwarszego umie pożyc¹¹ sęku¹²,
Ani ty wyswobodzisz serca z ciężkiej trwogi,
Ani z okrutnej śmierci sidiel wyrwiesz nogi¹³.

Lepiej polnych Tatarów¹⁴ dawny zwyczaj niesie,
U których każdy swój dom wozi na koleisie¹⁵;
Lepszego rządu Gete grubi używają¹⁶,
Gdzie niwy¹⁷ nie mierzone¹⁸ wolne zboża dają¹⁹.

¹W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

²*intactis opulentior* — pieśń jest parafrazą ody Horacego (Carmina III 24) noszącej tytuł *Ad divites avaros (Do zachłannych bogaczy)*. Początek tej pieśni (incipit) stanowią słowa podane tu jako motto: „*intactis opulentior*”. [przypis redakcyjny]

³*byś* — tu: choćbyś. [przypis redakcyjny]

⁴*gryfowie i mrówki* — gryfy, mitologiczne ptaki posiadające duże skrzydła, orle dzioby i tułowia lwa; były strażnikami złota na pustyniach północnych Indii czy też w Arabii; tutaj wraz z mrówkami są przedstawione jako istoty strzegące skarbów i wydobywające złoto. [przypis redakcyjny]

⁵*kopają* (starop.) — kopią, wydobywają. [przypis redakcyjny]

⁶*rozwodzić coś* — budować na ogromnej przestrzeni. [przypis redakcyjny]

⁷*morza kamieniami zabudował* — jest to nawiązanie do metody budowania rzymskich willi; wprawdzie nie na morzu, ale na tamach czy kamiennych groblach wchodzących w morze. [przypis redakcyjny]

⁸*jesli* (starop.) — skoro. [przypis redakcyjny]

⁹*dyjamentowe goździce* — stalowe gwoździe. [przypis redakcyjny]

¹⁰Mus — bogini konieczności (łac. Necessitas). [przypis redakcyjny]

¹¹*pożyc* (strop.) — zniszczyć, pokonać. [przypis redakcyjny]

¹²*natwarszego (...) sęku* (starop.) — ogromnej trudności (określenie przysłowiowe). [przypis redakcyjny]

¹³*Ani (...) wyswobodzisz (...), Ani (...) wyrwiesz* — ani nie wyswobodzisz, ani nie wyrwiesz; w staropolskiej przeczynie było zawarte w spójniku „ani”. [przypis redakcyjny]

¹⁴*polnych Tatarów* — koczowniczych Tatarów, którzy są tu odpowiednikami Scytów z pieśni Horacego. [przypis redakcyjny]

¹⁵*kolasa* (tu forma N. lp: koleisie) — wóz chłopski, ciężarowy. [przypis redakcyjny]

¹⁶*Lepszego rządu Gete grubi używają* — lepszy porządek jest u prymitywnych Getów, czyli u starożytnego ludu, koczującego nad Dunajem, uważanego za poprzednika Tatarów. [przypis redakcyjny]

¹⁷*niwa* — tu: wydzielona część pola. [przypis redakcyjny]

¹⁸*nie mierzone* — nie wymierzone na poszczególne działki, nie posiadające ustalonych granic. [przypis redakcyjny]

¹⁹*wolne zboża* — dostępne dla wszystkich, stanowiące wspólną własność. [przypis redakcyjny]

Tam niewinna²⁰ macocha dziątek pierwszej żony,
Sirót nędznych²¹, przestrzega wczasu²² z każdej strony²³;
Ani z wielkim posagiem męża rządzi²⁴, ani
Nadzieje kładzie w gładkim²⁵ miłośniku²⁶ pani.

Wielki posąg rodziców postęпки uczciwe,
A k temu obyczaje skromne i wstydlive;
Występnich tam nie cierpią, lecz kto będzie krzywy,
Niech się wierci, jako chce, nie zostanie żywy.

O, ktokolwiek będzie chciał mordy niecnotliwe
I domowe okrócić²⁷ najazdy krwie²⁸ chciwe,
Jesli pragnie ojczyzny ojcem być nazwany
I tymże na wysokich kolumnach pisany,

Niech objęździć swą wolą śmie nieokróconą²⁹,
A jego sprawy przysze wieki więc wspomioną;
Ponieważ cnocie żywej³⁰ my źli, nie życzymy³¹,
Aż gdy nam z oczu zniknie, toż³² jej żałujemy.

Co po tych skargach próznych, jesli na występy
Przez spary — jako mówią — patrzy urząd tępy³³?
Po co statut i prawa chwalebne stawiamy,
Jesli się obyczajów dobrych nie trzymamy?

Nie odstraszą zbytecznym³⁴ ogniem zarażone
Kupca kraje chciwego ani przesadzone³⁵
Mrozem gwałtownym pola; żeglarze bywali³⁶
Wszystek świat, jako wielki³⁷, kołem objechali.

Ubóstwo, hańba wielka, każe człowiekowi
Czynić i cierpieć wszystko; już on i wstydowni
Mir dawno wypowiedział³⁸, i cnocie, niedbały,
Poświęconej nie myśli dostępować skały³⁹.

²⁰niewinny (starop.; lac. *innocens*) — odznaczający się nieskazitelnymi obyczajami. [przypis redakcyjny]

²¹nędzny* (starop.) — nieszczęśliwy. [przypis redakcyjny]

²²przestrzegać wczasu (starop.) — doglądać wygody. [przypis redakcyjny]

²³z każdej strony — tu: pod każdym względem. [przypis redakcyjny]

²⁴męża rządzi (starop.) — rządzi mężem. [przypis redakcyjny]

²⁵gładki (starop.) — piękny, urodziwy. [przypis redakcyjny]

²⁶miłośnik (starop.) — zalotnik, kochanek. [przypis redakcyjny]

²⁷okrócić (starop.) — ukrócić, poskromić. [przypis redakcyjny]

²⁸krwie (starop. D. lp rodz. ż.) — krwi. [przypis edytorski]

²⁹objęździć swą wolą (...) nieokróconą (starop.) — powściągnąć, opanować nieposkromioną samowolę. [przypis redakcyjny]

³⁰cnota żywa — prawdziwa cnota (inne możliwe rozumienie: cnota ludzi żywych). [przypis redakcyjny]

³¹nie życzymy (starop.) — nie sprzyjamy. [przypis redakcyjny]

³²toż (starop.) — dopiero wtedy. [przypis redakcyjny]

³³Przez spary (...) patrzy urząd tępy (starop.) — opiecały urząd patrzy pobłażliwie, „przez palce”. [przypis redakcyjny]

³⁴zbyteczny* (starop.) — nadmierny. [przypis redakcyjny]

³⁵przesadzony (starop.) — nadmiernie wypełniony. [przypis redakcyjny]

³⁶bywały (tu forma lm: bywali) — doświadczony; por. wyraz pokr.: bywalec. [przypis redakcyjny]

³⁷jako wielki — cały wielki. [przypis redakcyjny]

³⁸Mir (...) wypowiedział (starop.) — zerwał pokój. Obecnie „wypowiada się” wojnę; wówczas mówiono: wypowiadam pokój, opowiadam wojnę. [przypis redakcyjny]

³⁹dostępować skały (starop.) — zbliżać się do skały. [przypis redakcyjny]

Albo my do spólnego skarbu⁴⁰, gdzie życzliwa
Ludzka pochwała i głos pospolity⁴¹ wzywa,
Albo w morze, przyczynę wszech nieszczęśliwości,
Perły, złoto i wielkiej kamienie drogości

Zarzućmy, jeśli grzechów żałujem statecznie
I nieprawości swoich. Potrzeba kóniecznie
Złej napierwsze początki żądze⁴² wykorzenić,
A dziełem pracowitszym pieszczotę⁴³ odmienić.

Nie umie syn szlachecki na koń wsieść i w łowy
Na dziki zwierz z oszczepem jachać⁴⁴ niegotowy,
Lepiej kufla świadomy⁴⁵ albo kart pisanych⁴⁶,
Każesz li dać, i kostek, prawem zakazanych.

Więc ojciec krzywo przysiągł, wydarł sąsiadowi,
Gotując niegodnemu spadek potomkowi:
I przybywa-ć mu⁴⁷ rzkomo⁴⁸, ale nie wiem czemu,
Zawždy na czymści schodzi państwu niesporemu⁴⁹.

*Pieśń II*⁵⁰

Serce roście patrząc⁵¹ na te czasy!
Mało przed tym⁵² gołe były lasy,
Śnieg na ziemi wysszej⁵³ łokcia leżał⁵⁴,
A po rzekach wóz nacięższy zbieżał⁵⁵.

Teraz drzewa liście na sie wzięły,
Polne łąki pięknie zakwitnęły;
Lody zeszły, a po czystej wodzie
Idą statki i ciosane łodzie.

Teraz prawie⁵⁶ świat sie wszystek śmieje,
Zboża wstały, wiatr zachodny wieje;
Ptacy sobie gniazda omyślają⁵⁷,
A przede dniem śpiewać poczynają.

⁴⁰*spólny skarb* (starop.) — wspólny skarb; chodzi tu o skarb państwowy utworzony z podatków. [przypis redakcyjny]

⁴¹*pospolity* (starop.) — powszechny; por. wyraz pokrewny: Rzeczpospolita. [przypis redakcyjny]

⁴²*żądze* (starop. D. lp) — żądy. [przypis redakcyjny]

⁴³*piieszczota** (starop.) — wygodnictwo, zniewieściałość. [przypis redakcyjny]

⁴⁴*jachać* (starop.) — jechać. [przypis redakcyjny]

⁴⁵*kufla świadomy* — znajdujący się na kuflu, czyli na picu alkoholu. [przypis redakcyjny]

⁴⁶*karty pisane* — malowane, służące do gry. [przypis redakcyjny]

⁴⁷*przybywa-ć mu* — przybywa ci mu, czyli: bogaci się. [przypis redakcyjny]

⁴⁸*rzkomo* (starop.) — rzekomo, pozornie. [przypis redakcyjny]

⁴⁹*Zawždy na czymści schodzi państwu niesporemu* (starop.) — zawsze czegoś brakuje majątkowi, którego nie przybywa (inne rozumienie: zawsze czegoś brak, by zostać prawdziwym panem). [przypis redakcyjny]

⁵⁰W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

⁵¹*serce roście patrząc* — serce rośnie, gdy się patrzy (inne znaczenie daw. imiesłowu). [przypis redakcyjny]

⁵²*mało przed tym* (starop.) — niedawno. [przypis redakcyjny]

⁵³*wysszej* — wyżej. [przypis edytorski]

⁵⁴*Śnieg (...) wysszej łokcia leżał* — warstwa śniegu była grubsza niż na łokieć, tj. ok. 60 cm. [przypis edytorski]

⁵⁵*zbieżał* (starop.) — przejechał. [przypis redakcyjny]

⁵⁶*prawie* (starop.) — naprawdę, prawdziwie. [przypis redakcyjny]

⁵⁷*omyślać* (starop.; tu forma 3 os. lm: omyślają) — obmyślać, projektować. [przypis redakcyjny]

Ale to grunt wesela prawego⁵⁸,
Kiedy człowiek sumnienia całego⁵⁹
Ani czuje w sercu żadnej wady,
Przec⁶⁰ by sie miał wstydać swojej rady⁶¹.

Temu wina nie trzeba przylewać
Ani grać na lutni, ani śpiewać;
Będzie wesół, byś chciał, i o wodzie,
Bo sie czuje prawie na swobodzie⁶².

Ale kogo gryzie mól zakryty,
Nie idzie mu w smak obiad obfity;
Żadna go pieśń, żaden głos nie ruszy,
Wszystko idzie na wiatr mimo uszy.

Dobra myśli, której nie przywabi,
Choć kto ściany drogo ujedwabi,
Nie gardź moim chłodnikiem chróścianym⁶³,
A bądź ze mną, z trzeźwym i z pijanym!

*Pieśń III*⁶⁴

Dzbanie mój pisany⁶⁵,
Dzbanie polewany,
Bądź płacz, bądź żarty, bądź gorące wojny,
Bądź miłość niesiesz albo sen spokojny,

Jakokolwiek⁶⁶ zwano
Wino, co w cię lano,
Przymkni sie⁶⁷ do nas a daj sie nachylić,
Chciałbym twym darem gości swych posilić.

I ten cię nie minie,
Choć kto mądrym słynie;
Pijali przedtym i filozofowie,
A przedsię⁶⁸ mieli spełna⁶⁹ rozum w głowie.

Ty zmiękczysz⁷⁰ każdego,
Nastateczniejszego⁷¹;
Ty mądrych sprawy i tajemną radę⁷²
Na świat wydawasz przez twą cichą zdradę.

⁵⁸*grunt wesela prawego* — podstawa prawdziwej radości. [przypis redakcyjny]

⁵⁹*Kiedy człowiek sumnienia całego* — kiedy człowiek ma czyste sumienie. [przypis redakcyjny]

⁶⁰*przec* (starop.) — dlaczego. [przypis redakcyjny]

⁶¹*rada* — myśl, postanowienie, zamiar. [przypis redakcyjny]

⁶²*na swobodzie* — tu: wolny od trosk. [przypis redakcyjny]

⁶³*chłodnik chróściany* — altana z gałęzi. [przypis redakcyjny]

⁶⁴W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

⁶⁵*pisany* (starop.) — malowany, wzorzysty. [przypis redakcyjny]

⁶⁶*jakokolwiek* — wszystko jedno jak. [przypis redakcyjny]

⁶⁷*przymkni sie* (starop.) — przybliź się. [przypis redakcyjny]

⁶⁸*przedsię* (starop.) — mimo to. [przypis redakcyjny]

⁶⁹*pełna* (starop.) — w całości. [przypis redakcyjny]

⁷⁰*zmiękczyć* — sprawić, że ktoś stanie się skłonny do ustępstw. [przypis redakcyjny]

⁷¹*nastateczniejszy* — najbardziej stały, poważny. [przypis redakcyjny]

⁷²*tajemna rada* — tajne zamysły. [przypis redakcyjny]

Ty cieszysz nadzieją
Serca, które mdleją;
Ty ubogiemu przyprawujesz rogi,
Że mu ani król, ani hetman srogi.

Trzymaj się na mocy,
Bo cię całej nocy
Z rąk nie wypuścim, aż dzień, jako trzeba,
Gwiazdy rozpędzi co do jednej z nieba.

*Pieśń IV*⁷³

Złota to strzała⁷⁴ i krom wszego⁷⁵ jadu była,
Którą mię niepochybna⁷⁶ Miłość ugodziła.
Bo ja w swym miłowaniu troski nie znajduję,
Owszem, radość na sercu niewymowną czuję.

Nie to niewola służyć, ale służyć temu,
Kto twych posług niewdzięczzen, to się nawięszemu
Nieszczęściu równa; tobie dzięki bądź, Miłości,
Iżeś mię uchowała takowej żałości.

Ma to twarz twoja, panno wszech piękniejsza, w sobie,
Że człowiek rad i nierad musi służyć tobie.
Ale to zaś niosą tve święte obyczaje,
Że, by⁷⁷ kto mógł być wolen, raczej ci się daje.

Chciałbym tak być szczęśliwy i życzyłbym sobie,
Abych już tę na wieki łaskę znał po tobie⁷⁸;
A bodaj ta wdzięczna⁷⁹ twarz odmiany nie znała,
Byś dobrze i Sybillę laty przerównała⁸⁰.

*Pieśń V*⁸¹

Kto ma swego chleba,
Ile człeku trzeba,
Może nic nie dbać o wielkie dochody,
O wsi, o miasta i wysokie grody.

To pan, zdaniem moim,
Kto przestał na swoim;

⁷³W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

⁷⁴*Złota to strzała (...)* była — w mit. gr. złota i ostra strzała Amora wzbudzała miłość, a tępa strzała gasiła miłość. [przypis redakcyjny]

⁷⁵*krom wszego* (starop.) — bez żadnego. [przypis redakcyjny]

⁷⁶*niepochybny* (starop.) — nie chybiający celu. [przypis redakcyjny]

⁷⁷*by* (starop.) — choćby. [przypis redakcyjny]

⁷⁸*znał po tobie* — doznał od ciebie. [przypis redakcyjny]

⁷⁹*wdzięczny** (starop.) — miły. [przypis redakcyjny]

⁸⁰*Byś dobrze i Sybillę laty przerównała* — choćbyś nawet przewyższyła wiekiem Sybillę (starożytną wieszczkę słynną z długowieczności). [przypis redakcyjny]

⁸¹W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

Kto więcej szuka, jawnie to znać daje
Sam na sie, że mu jeszcze nie dostaje⁸².

Siła⁸³ posiadł włości,
Kto ujął chciwości⁸⁴;
Trudniej to przyjdzie niż Turki zholdować
Albo walczne Tatary wojować.

Mocą wiele świata
Wziął za krótkie lata
Król macedoński⁸⁵, lecz mu sie tak zdało,
Że nań samego świat był jeden mało.

Cóż pomoże zbroja
Albo władza twoja?
Serca nie zlecą żadne złotogłowy,
Żadny skarb troski nie wybije z głowy.

Więc śmierć nieużyta⁸⁶
Ta za gardło chwyta
Bogate pany jako proste sługi,
Ani zborguje, byś wyciągnął długi⁸⁷.

Lecz przedsię⁸⁸ człowiecza
Wszystka o tym piecza⁸⁹,
Aby ku złotu złota przybywało;
Bo, by nawięcej, łakomemu mało.

Wszystko to zostanie
Po twej śmierci, panie;
A coś ty zebrał przez ten czas łakomie,
To sie zostoi⁹⁰, nie wiem w czym domie.

Sklep⁹¹ ten niedobyty⁹²
Puści prędko nity⁹³;
A winem, co sie ty frasujesz o nie,
Będzie zamaczał potomek twój konie.

⁸²*nie dostawać* (starop.) — brakować. [przypis redakcyjny]

⁸³*siła* (starop.) — dużo. [przypis redakcyjny]

⁸⁴*ujął chciwości* — poskromił chciwość. [przypis redakcyjny]

⁸⁵*Król macedoński* — Aleksander Wielki (356–323 r. p.n.e.), król macedoński, w kolejnych wyprawach zajął Persję, Egipt, Babilon i wiele innych ziem. Symbol wodza nieustraszonego i chciwego wciąż nowych zdobyczy. [przypis redakcyjny]

⁸⁶*nieużyty* (starop.) — nieubłagany. [przypis redakcyjny]

⁸⁷*Ani zborguje, byś wyciągnął długi* — nie poczeka, aż ściągniesz należności od dłużników. [przypis redakcyjny]

⁸⁸*przedsię* (starop.) — przeciw. [przypis redakcyjny]

⁸⁹*piecza* (daw.) — staranie (o coś). [przypis redakcyjny]

⁹⁰*zostoi* — ostanie się, zostanie. [przypis redakcyjny]

⁹¹*sklep* (starop.) — piwnica. [przypis redakcyjny]

⁹²*niedobyty* (starop.) — nie do zdobycia. [przypis redakcyjny]

⁹³*Puści (...) nity* — rozpadnie się, nie przetrwa; *nity*: gwoździe. [przypis redakcyjny]

Pieśń VI⁹⁴⁹⁵

Acz mię twa droga⁹⁶, miła, barzo boli,
Nie chcę cię trzymać przeciw twojej woli;
Z mej strony bodaj wszystko dobre miała,
Kędy sie kolwiek będziesz obracała.

Lecz sama widzisz, jakie wiatry wstają,
Jakie po niebie chmury sie mieszają.
Ja wiem, co umie morze i szalony
Wicher, na wody słone uniesiony.

Niech żony srogich pohańców⁹⁷ i dzieci
Doświadczą, jakim pędem wicher leci
Morze mieszając: huczą srogie wały,
A brzeżne w gruncie⁹⁸ wzdrygają sie skały.

Takci sie biednej Europie⁹⁹ dostało,
Jeno że wołu chciała przysieść mało¹⁰⁰,
Bo sie z nienagła przymknął¹⁰¹ z nią ku wodzie,
Potym jak płynie, tak płynie bez łodzie.

A ta dopiero zląkła sie nieboga,
Gdzie pojrzrzy, zewsząd morze, zewsząd trwoga;
Brzegu nie widać, przewoźnik niepewny,
Strach serce ujął, a w oczu płacz rzewny.

A gdy do sławnej Krety przyplnęła,
Z wielkiej tesknice włosy targać ją,
Skarżąc sie z płaczem: «Ojczy mój łaskawy,
Któregom zbyła¹⁰² prze me głupie sprawy¹⁰³.

Com ja tu miała czynić w tej krainie?
Mało jest jedna śmierć panińskiej winie.
Ale na jawiż płaczę swej lekkości¹⁰⁴?
Czy mię pokusa ludzi krom winności¹⁰⁵,

Która przez wrota kościane¹⁰⁶ wychodzi,
A na człowieka sny dziwne przywodzi?
Lepiej li było przez morze sie pławić
Czy nad polnemi kwiatkami sie bawić?

⁹⁴Ks. 1, Pieśń VI — Pieśń jest parafrazą ody Horacego (zob. Carmina III 27, w. 13–64) noszącej tytuł *Ad Galateam* (*Do Galatei*). [przypis redakcyjny]

⁹⁵W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

⁹⁶*droga* — tu: podróż, wyjazd. [przypis redakcyjny]

⁹⁷*pobaniec* — poganin, niechrześcijanin; tu: chodzi o Turków i Tatarów. [przypis redakcyjny]

⁹⁸*w gruncie* — od podstaw. [przypis redakcyjny]

⁹⁹*biednej Europie* — w mit. gr. królowna Europa została porwana przez Jowisza, który przybrał postać byka (u Kochanowskiego woła). [przypis redakcyjny]

¹⁰⁰*wołu chciała przysieść mało* (starop.) — chciała na krótko usiąść na wołu. [przypis redakcyjny]

¹⁰¹*sie z nienagła przymknął* (starop.) — powoli się zbliżył. [przypis redakcyjny]

¹⁰²*zbyć* (starop.) — stracić. [przypis redakcyjny]

¹⁰³*sprawy* (starop.) — uczynki. [przypis redakcyjny]

¹⁰⁴*na jawiż płaczę swej lekkości* — na jawie oplakuję swą lekkomyślność (w niektórych komentarzach: hańbę). [przypis redakcyjny]

¹⁰⁵*krom winności* (starop.) — bez winy. [przypis redakcyjny]

¹⁰⁶*wrota kościane* — w mit. gr. i rzym. istnieją dwie bramy poprzez które sny wychodzą z podziemia; złudne sny przechodzą przez bramę z kości słoniowej, a sny prawdziwe przez bramę z rogu. [przypis redakcyjny]

By¹⁰⁷ mi sie teraz dostał jako w ręce
On wół bezecny, byłby w takiej męce,
Żeby mu ze łba musiały spaść rogi,
Chociaż był u mnie niedawno tak drogi.

Nie miałam wstydu, dom swój opuszczając,
I teraz nie mam, śmierci odkładając;
Boże mój, jeśli słyszysz prośbę moją,
Niechaj dziś nago w pośrodku lwów stoję.

Pierwej niż pleśnią piękna twarz przypadnie¹⁰⁸
I zupełnemu¹⁰⁹ ciału krasa¹¹⁰ spadnie,
Niechaj mię wilcy pożrą w tej gładkości,
A po pustyniach rozniosą me kości»

Nikczemna dziewczko — ojciec ci przyciska¹¹¹ —
Czemu nie umrzesz? Strzyma cię ta niska
Jedlina i pas¹¹² zaniesiony w cale¹¹³;
A jeślić miłsza śmierć na ostrej skale,

Daj sie w moc wiatrom a skocz z góry śmieie,
Niżbyś wołała siedzieć u kądziele,
Królewska dziewczka, i być w ręce dana
Srogiej pogance, winna bywszy¹¹⁴ pana.

*Pieśń VII*¹¹⁵116

Trudna rada w tej mierze¹¹⁷, przyjdzie sie rozjechać,
A przez ten czas wesela i lutnie zaniechać.
Wszystka moja dobra myśl¹¹⁸ z tobą precz odchodzi,
A z tego mię więzienia nikt nie wyswobodzi,
Dokąd cię zaś nie ujrzę, pani wszech piękniejsza,
Co ich kolwiek¹¹⁹ przyniosła chwila terazniejsza.

Już mi z myśli wypadły te obecne twarzy;
Twoje nadobne lice jest podobne zarzy¹²⁰,
Która nad wielkim morzem rano sie czerwieni,
A z nienagła¹²¹ ciemności nocne w światłość mieni;

¹⁰⁷by (starop.) — gdyby. [przypis redakcyjny]

¹⁰⁸przypadnie — pokryje się. [przypis redakcyjny]

¹⁰⁹zpełnemu — pełnemu, jędrnemu (w niektórych komentarzach: doskonałemu). [przypis redakcyjny]

¹¹⁰krasa (daw.) — piękność. [przypis redakcyjny]

¹¹¹ci przyciska — nalega, naciska na ciebie. [przypis redakcyjny]

¹¹²Strzyma cię (...) Jedlina i pas — utrzyma cię jedlina i przepaska (odwołanie do znanych z antyku sposobów popełniania samobójstwa przez kobiety). [przypis redakcyjny]

¹¹³w cale (starop.) — w całości. [przypis redakcyjny]

¹¹⁴winna bywszy — tu: będąc godna. [przypis redakcyjny]

¹¹⁵Ks. 1, Pieśń VII — pieśń oparta na motywach z poczji Petrarcki, a także elegików rzym. (Propercjusza, Tibullusa, Owidiusza). [przypis redakcyjny]

¹¹⁶W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

¹¹⁷w tej mierze — w tej sytuacji. [przypis redakcyjny]

¹¹⁸dobra myśl — pogoda ducha, wesołość. [przypis redakcyjny]

¹¹⁹wszech piękniejsza / Co ich kolwiek... — piękniejsza od wszystkich, co ich... [przypis redakcyjny]

¹²⁰zarza (starop.) — zorza. [przypis edytorski]

¹²¹z nienagła (starop.) — stopniowo. [przypis redakcyjny]

Przed nią gwiazdy drobniejsze po jednej znikają
I tak już przyszłej nocy nieznacznie¹²² czekają.

Takaś ty w oczu moich; szczęśliwa to droga,
Po której chodzić będzie tak udatna noga;
Zajrzę¹²³ wam, gęste lasy i wysokie skały,
Że przede mną będziecie taką rozkosz miały:
Usłyszycie wdzięczny¹²⁴ głos i przyjemne słowa,
Po których sobie teskni biedna moja głowa.

Lubeż moje wesele, lubeż me biesiady!
Mnie podobno już próżno szukać inszej rady,
Jeno smutnego serca podpierać nadzieją;
W nadzieję ludzie orzą i w nadzieję sięją.
A ty tak srogą nie bądź ani mię tym karzy,
Bych długo nie miał widzieć twojej pięknej twarzy.

*Pieśń VIII*¹²⁵126

Gdziekolwiek jest, Bożec pošli¹²⁷ dobrą godzinę;
Jaciem twój był jako żywo¹²⁸, i twoim zginę.
Tak to Bóg przejrzał od wieku¹²⁹; a nie żałuję,
Bo w tobie więcej niż we stu inszych znajduję.

Nie tylkoś nad insze gładszą się urodziła,
Aleś i zwyczajmi twarzy nic nie zelżyła¹³⁰;
A jako wdzięcznie szmarakiem złoto sie dwoi¹³¹,
Tak tej szlachetnej duszy w tym ciele przystoi.

Szczęśliwy ja człowiek, bych mógł¹³² tak użyć tego,
Jakobych się nie omylił, co jest lepszego;
Lecz jako na błędnym¹³³ morzu, nie tam, gdzie chcemy,
Ale gdzie nas wiatry niosą, płynąć musimy.

Jednak albo miłość zmyśla sny sama sobie,
Albo i ty nie chcesz, bych miał zwętpić o tobie.
Ta nadzieja świat mi słodzi; a bych inaczej
Doznać miał (uchowaj, Panie), umarłbym raczej.

¹²²nieznacznie* (starop.) — będąc niewidoczne. [przypis redakcyjny]

¹²³zajrzęć (daw.) — zazdrościć. [przypis redakcyjny]

¹²⁴wdzięczny* (starop.) — miły. [przypis redakcyjny]

¹²⁵Ks. I, Pieśń VIII — Pieśń oparta na motywach z rzym. elegii miłosnej (Propercjusz), a także poezji Petrarki. [przypis redakcyjny]

¹²⁶W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

¹²⁷Bożec pošli (starop.) — niech ci Bóg ześle. [przypis redakcyjny]

¹²⁸jako żywo (starop.) — zawsze, póki żyję. [przypis redakcyjny]

¹²⁹przejrzał od wieku — przewidział, postanowił, przeznaczył przed wiekami. [przypis redakcyjny]

¹³⁰zwyczajmi twarzy nic nie zelżyła — nie przyniosła ujmy. [przypis redakcyjny]

¹³¹szmarakiem złoto sie dwoi — dzięki szmaragdowi oprawionemu w złoto podwaja ono swą piękność lub wartość (podobnie ciało zyskuje dzięki pięknej duszy; zob. w. 8). [przypis redakcyjny]

¹³²Szczęśliwy ja człowiek, bych mógł... — Jestem szczęśliwym człowiekiem! Obych mógł... [przypis redakcyjny]

¹³³błędny — taki, po którym się błądzi. [przypis redakcyjny]

Pieśń IX

Chcemy sobie być radzi¹³⁴?
Rozkaż, panie, czeladzi,
Niechaj na stół dobrego wina przynaszają,
A przy tym w złote gęśli¹³⁵ albo w lutnię¹³⁶ grają.

Kto tak mądry, że zgodnie,
Co nań jutro przypadnie?
Sam Bóg wie przyszłe rzeczy, a śmieje się z nieba,
Kiedy się człowiek troszcze więcej, niżli trzeba.

Szafuj gotowym¹³⁷ bacznie;
Ostatek, jako zacnie,
Tak Fortuna¹³⁸ niech kona¹³⁹: raczy li laskawie,
Raczy li też inaczej; my siedziem w jej prawie¹⁴⁰.

U Fortuny to snadnie¹⁴¹,
Że kto stojąc¹⁴² upadnie;
A który był dopiero u niej pod nogami,
Patrzajże go po chwili, a on gardzi nami.

Wszystko się dziwnie plecie
Na tym tu biednym świecie;
A kto by chciał rozumem wszystkiego dochodzić,
I zginie, a nie będzie umiał w to ugodzić.

Próżno ma mieć na pieczy
Śmiertelny wieczne rzeczy;
Dosyć na tym, kiedy wie, że go to nie minie,
Co z przejrzenia¹⁴³ Pańskiego od wieku mu płynie.

A nigdy nie zablądzi,
Kto tak umysł narządzi,
Jakoby umiał szczęście i nieszczęście znosić,
Temu mężnie wytrzymać, w owym się nie wznosić.

Chwałę szczęście stateczne¹⁴⁴,
Nie chce li też być wieczne,
Spuszczę¹⁴⁵, com wziął, a w cnotę własną sie ogarnę
I uczciwej chudoby¹⁴⁶ bez posagu pragnę.

¹³⁴*sobie być radzi* — zabawić się, weselić się wspólnie. [przypis redakcyjny]

¹³⁵*gęśli* (a. *gęśle*) — instrument smyczkowy, zazwyczaj dwu- lub trzysstrunowy, rodzaj prymitywnych skrzypiec w kształcie owalnego pudła z krótką szyjką. [przypis redakcyjny]

¹³⁶*lutnia* — instrument szarpany, posiadający od 6 do 16 strun, znany od starożytności, w renesansie również symbol sztuki poetyckiej; tu daw. forma B.lp: lutnią, dziś: lutnię. [przypis redakcyjny]

¹³⁷*szafuj gotowym* — rozporządzaj tym, co posiadasz; może w znaczeniu: pieniędzmi (por. wyraz pokrewny: gotówka). [przypis redakcyjny]

¹³⁸*Fortuna* (mit. rzym.) — bogini ślepego przypadku. Przedstawiano ją z rogiem obfitości, trzymającą ster (była sternikiem życia ludzkiego), zazwyczaj ślepą. Motyw Fortuny odgrywał niezwykle ważną rolę w filozofii *Pieśni* Kochanowskiego. [przypis redakcyjny]

¹³⁹*niech kona* — tu: niech dokona; niech doprowadzi do skutku. [przypis redakcyjny]

¹⁴⁰*siedziem w jej prawie* (starop.) — podlegamy jej prawom, znajdujemy się pod jej władzą. [przypis redakcyjny]

¹⁴¹*snadnie* (starop.) — łatwo. [przypis redakcyjny]

¹⁴²*stojąc* (starop. forma imiesł.) — stojący. [przypis redakcyjny]

¹⁴³*z przejrzenia* (starop.) — z postanowienia, z przeznaczenia. [przypis redakcyjny]

¹⁴⁴*szczęście stateczne* (starop.) — niezmienny los. [przypis redakcyjny]

¹⁴⁵*spuścić* — tu: oddać; tu forma 1 os. lp cz. przysz.: spuszczyć. [przypis redakcyjny]

¹⁴⁶*chudoba* (starop.) — skromny dobytek, ubóstwo. [przypis redakcyjny]

Nie umiem ja, gdy w żagle
Uderzą wiatry nagle,
Krzyżem padać i świętych przenajdować¹⁴⁷ dary,
Aby łakomej wodzie tureckie towary

Bogactwa nie przydały
Wpadwszy gdzie między skały;
Tam ja bezpiecznym sercem¹⁴⁸ i pełen otuchy
W równej fuście¹⁴⁹ popłynę przez morskie rozruchy.

*Pieśń X*¹⁵⁰151

Kto mi dał skrzydła, kto mię odział pióry¹⁵²
I tak wysoko postawił, że z góry
Wszystek świat widzę, a sam, jako trzeba,
Tękam się nieba?

To li jest ogień on nieugaszony
Złotego słońca, które, nieskończony
Bieg bieżący, wrotny¹⁵³ od początku świata
Prowadzi lata?

To li jest on krąg odmiennej światłości¹⁵⁴,
Wódz gwiazd różlicznych i sprawca żyźności¹⁵⁵?
Słyszę głos wdzięczny; prze Bóg, a na jawi,
Czy mię sen bawi¹⁵⁶?

Tu, widzę, ani ciemne mgły dochodzą,
Ani śnieg, ani zimne grady szkodzą;
Wieczna pogoda, dzień na wszystkie strony
Trwa nieskończony.

Godne pałace Twojej wielmożności,
Panie, a jakiej cnota dostojności,
Widzę na oko, bowiem wedle Ciebie
Ma miejsce w niebie.

Kto by cię nie znał, Lechu Słowianinie¹⁵⁷,
Któryś napierwej zasiadł w tej krainie
I opanował męstwem swoim mocne
Brzegi północne?

¹⁴⁷*przenajdować* — zjednywać. [przypis redakcyjny]

¹⁴⁸*bezpiecznym sercem* (starop.) — z sercem wolnym od obaw, z poczuciem bezpieczeństwa. [przypis redakcyjny]

¹⁴⁹*w równej fuście* — w niewielkim okręcie. [przypis redakcyjny]

¹⁵⁰Ks. 1, *Pieśń X* — początek pieśni jest parafrazą ody Horacego (Carmina II 20) noszącej tytuł *Ad Maecenatem* (*Do Mecenasza*); parafraza całości — Ks. 2, *Pieśń XXIII*; por. też Carmina I 12. [przypis redakcyjny]

¹⁵¹W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

¹⁵²*odział pióry* — pokryć piórami. [przypis redakcyjny]

¹⁵³*wrotny* — wracający. [przypis redakcyjny]

¹⁵⁴*krąg odmiennej światłości* — przen. księżyc. [przypis redakcyjny]

¹⁵⁵*sprawca żyźności* — Diana, bogini księżycy, była też boginią płodności i urodzaju. [przypis redakcyjny]

¹⁵⁶*prze Bóg, a na jawi, / Czy mię sen bawi?* (starop.) — na Boga, czy to jawa, czy też zwodzi mnie sen? [przypis redakcyjny]

¹⁵⁷Lech Słowianin — nawiązanie do legendarnego władcy Polski umieszczonego tu w niebie. [przypis redakcyjny]

Kroka¹⁵⁸ patrz, jako siedząc tak wysoko,
Przed się ku miastu swemu skłania oko;
Wandę wydawa ubiór, bo z postawy
Zda się mąż prawy.

Tu i fortelny Przemysł¹⁵⁹ jest wniesiony,
I ten, co dostał trefunkiem korony¹⁶⁰,
Dożrawszy zdrady, gdzie koń prędkonogi
Biegł zawód drogi¹⁶¹.

Bóg fałszu nie chce; a jako miłuje
Sprawiedliwego, Piast i dziś to czuje,
Bo mieszka w niebie, a jego cne plemię
Rządziło ziemię.

Zemowit¹⁶² stoi wedla ojca prawie,
Z drugimi równo: ty wysszej, Mieclawie¹⁶³,
Którego sprawą chrześcijański zakon¹⁶⁴
Podan Polakom.

Tuż po nim widzę mężne Bolesławy¹⁶⁵,
Prze których dzielność i stateczne sprawy
Polska szeroko swych granic pomknęła
I serce wzięła¹⁶⁶.

W teźże jest liczbie on zakonnik święty¹⁶⁷,
Z cieniów klasztornych na królestwo wzięty.
Są dwa Leszczkowie¹⁶⁸; jest król wzrostem mały,
Ale mąż śmiały¹⁶⁹.

Widzę Jagiełła i dwu Kazimierzu¹⁷⁰
Dobrych tak w boju, jako i w przymierzu;
Widzę i ciebie, gwiazdzie równym prawie,
Cny Władysławie¹⁷¹.

Tu teź jest Olbracht; król serca wielkiego;
Tuż z Aleksandrem Sygmunt¹⁷², za którego
Polska zakwitła, a po długim boju
Wytchła w pokój.

¹⁵⁸Krok — Krak, Krakus, legendarny założyciel Krakowa. [przypis redakcyjny]

¹⁵⁹fortelny Przemysł — przebiegły Przemysław (Lestko I), przedhistoryczny polski książę, według legendy pokonał wojska Aleksandra Wielkiego umieszczając na drzewach malowane tarcze, ku którym zwabił żołnierzy wroga. [przypis redakcyjny]

¹⁶⁰ten, co dostał trefunkiem korony — Lestko II wygrał wyścig jeździecki po koronę, mimo że jego przeciwnik wyłożył trasę biegu żelaznymi kołcami. [przypis redakcyjny]

¹⁶¹Biegł zawód drogi — biegł w zawody o cenną (drogą) rzecz. [przypis redakcyjny]

¹⁶²Zemowit — Siemowit, syn Piasta, legendarnego założyciela dynastii. [przypis redakcyjny]

¹⁶³Mieclaw — chodzi o Mieszka I. [przypis redakcyjny]

¹⁶⁴zakon (daw.) — prawo. [przypis redakcyjny]

¹⁶⁵mężne Bolesławy — chodzi o Bolesława Chrobrego i Krzywoustego, może również Śmiałego. [przypis redakcyjny]

¹⁶⁶serce wzięła — nabrała serca, odwagi. [przypis redakcyjny]

¹⁶⁷zakonnik święty — Kazimierz I Odnowiciel, zwany też Mnichem. [przypis redakcyjny]

¹⁶⁸dwa Leszczkowie — dwóch Leszków: Leszek Biały i Leszek Czarny. [przypis redakcyjny]

¹⁶⁹król wzrostem mały — Władysław Łokietek. [przypis redakcyjny]

¹⁷⁰dwu Kazimierzu (daw. forma B.) — dwóch Kazimierzów: Kazimierza Wielkiego i Kazimierza Jagiellończyka. [przypis redakcyjny]

¹⁷¹Władysław — chodzi o Władysława Warneńczyka. [przypis redakcyjny]

¹⁷²Sygmunt — Zygmunt (Zygmunt I Stary). [przypis redakcyjny]

Szlachetne dusze, które swej dzielności
Macie zapłatę niebieskie radości,
Życie ojczyźnie, aby wam rodziła
Podobnych siła.

A ten, co po was¹⁷³ dziś państwo sprawuje,
Niechaj fortunnie i zdrów nam panuje;
A zwierzonego nie wzdawa opieku¹⁷⁴,
Aż pełen wieku!

*Pieśń XI*¹⁷⁵176

Stronisz przede mną, Neto¹⁷⁷ nie tykana¹⁷⁸,
By więc sarneczka, kiedy obłąkana¹⁷⁹
Macierze szuka po górach ustronnych¹⁸⁰,
Nie bez bojaźni i postrachów płonnych¹⁸¹.

Bo by się namniej na drzewie wjeżyły
Powiewne listki, by namniej ruszyły
Jaszczórki krzakiem, ta sie dusza złąknie,
Aż od bojaźni na ziemi przyklęknie.

Lecz ja nie jako niedźwiedz albo mściwa
Myszę cię drapać lwica popędliwa;
Przestań też kiedy¹⁸² za macierzą chodzić,
Już się ty możesz mężowi przygodzić¹⁸³.

*Pieśń XII*¹⁸⁴

Muszę wyznać, bo się już nie masz na co chować:
Nigdy bych był nie wierzył, bych tak miał żałować,
Tęgo zwłaszcza, co nigdy mym własnym nie było;
Po prawdzie mi nieprawie¹⁸⁵ źle serce tuszyło¹⁸⁶.

Aleciem barzo nagle wypadł z tej nadzieje,
A mojej sie przygodzie nieprzyjaciel śmieje.

¹⁷³ten, co po was — następca tronu, Zygmunt II August. [przypis redakcyjny]

¹⁷⁴Niechaj (...) zwierzonego nie wzdawa opieku — niech nie oddaje powierzonyj mu odpowiedzialności. [przypis redakcyjny]

¹⁷⁵Ks. I, Pieśń XI — pieśń jest parafrazą ody Horacego (Carmina I 23) noszącej tytuł *Ad Chloen meretricem fugientem se* (Do hetery Chloe stroniącej od poety). [przypis redakcyjny]

¹⁷⁶W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

¹⁷⁷Neto — Neta to dawne zdrobnienie od Agnieszka; u Horacego: Chloe. [przypis redakcyjny]

¹⁷⁸nie tykana — pozostająca dziewicą. [przypis redakcyjny]

¹⁷⁹obłąkany* (starop.) — zabląkany. [przypis redakcyjny]

¹⁸⁰ustronny — odludny, niedostępny. [przypis redakcyjny]

¹⁸¹postrachy płonne — nieuzasadniony strach. [przypis redakcyjny]

¹⁸²kiedy — tu: w końcu. [przypis redakcyjny]

¹⁸³się (...) przygodzić (starop.) — przydać się. [przypis redakcyjny]

¹⁸⁴W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

¹⁸⁵nieprawie (starop.) — nie bardzo, niezupełnie. [przypis redakcyjny]

¹⁸⁶tuszyć (starop.) — spodziewać się, przeczuwać. [przypis redakcyjny]

Kto drugi ma bez prace, o co snadź¹⁸⁷ dbał mało,
A mnie za me staranie złe szczęście¹⁸⁸ potkało.

Samem swą własną ręką tę winnicę¹⁸⁹ grodził,
Aby jej był ani zwierz, ani zły ptak szkodził;
Polewałem, żeby jej słońce nie suszyło,
Nakrywałem, żeby jej zimno nie mroziło.

A kiedy mię najlepsze miały potkać gody¹⁹⁰,
Nie wiem, co za zły człowiek oberwał jagody.
I używa z rozkoszą, czego dostał snadnie¹⁹¹,
A mnie, patrząc, jeno sie serce nie¹⁹² rozpadnie.

Bodajże nie przechował¹⁹³; a bodaj poleżał!
Nie wiem, jako mię do gron tak pięknych ubieżał.
Ja sobie tak dobrych lat doczekać nie tuszę;
Podobno jako niedźwiedz łapę lizać muszę.

*Pieśń XIII*¹⁹⁴

O piękna nocy nad zwyczaj tych czasów¹⁹⁵,
Patrz na nas jasno wpośród tych tu lasów,
Gdzie jako pszczoły wkoło swego pana
Straż dzierzem niecąc ognie aż do rana.

Bodaj szczęśliwie tę drogę odprawiał
I wszystko wedle myśli swojej sprawiał
Pan świętobliwy¹⁹⁶, któremu nie miała
Polska w dobroci równia¹⁹⁷, jako¹⁹⁸ wstała.

I już nam ma być ten pohaniec¹⁹⁹ srogi,
Który niedawno padał nam pod nogi
Kiedy Starodub²⁰⁰, z gruntu wysadzony,
Pod miecz okrutny lud wydał zwierzony²⁰¹?

Albo gdy pycha nie mogła pokorze
Wytrzymać stusu²⁰², a w głębokie morze

¹⁸⁷ *snadź* (starop.) — może, chyba. [przypis redakcyjny]

¹⁸⁸ *złe szczęście* — zły los. [przypis redakcyjny]

¹⁸⁹ *winnica* — tu: alegoria kobiety, ciała kobiecego. [przypis redakcyjny]

¹⁹⁰ *gody* — tu: szczęście. [przypis redakcyjny]

¹⁹¹ *snadnie* (starop.) — łatwo, bez trudu. [przypis redakcyjny]

¹⁹² *jeno (...) nie* (starop.) — niemal. [przypis redakcyjny]

¹⁹³ *przechować* — tu: strawić (tj. przechować w żołądku). [przypis redakcyjny]

¹⁹⁴ W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

¹⁹⁵ *nad zwyczaj tych czasów* — inaczej niż zwykle (bywa) w tych czasach. [przypis redakcyjny]

¹⁹⁶ *Pan świętobliwy* — król Zygmunt August. [przypis redakcyjny]

¹⁹⁷ *równia* (starop.) — równego. [przypis redakcyjny]

¹⁹⁸ *jako* — od czas gdy. [przypis redakcyjny]

¹⁹⁹ *pohaniec* — poganin (zob. Ks. 1, *Pieśń VII*, w. 9). [przypis redakcyjny]

²⁰⁰ *Starodub* — warownia zdobyta w roku 1535 przez Jana Tarnowskiego podczas walk z Moskwą. [przypis redakcyjny]

²⁰¹ *lud (...) zwierzony* — powierzoną sobie załogę. [przypis redakcyjny]

²⁰² *stus* — cios, uderzenie. W strofie tej jest mowa prawdopodobnie o bitwie pod Orszą z roku 1514. [przypis redakcyjny]

Krwawy Niepr²⁰³ płynął miecąc na ostrowy²⁰⁴
Moskiewskie łupy i pobite głowy?

Prze Bóg, tychżesmy ojców dzieci? czyli
W tak krótkim wiekusmy się wyrodzili?
Święty pokoju, tę masz wadę w sobie,
Że ludzie radzi zgnuśnieją przy tobie!

Więcej ci srebra i złota dziś mamy,
Więcej półmisków na stoły dawamy;
Co po tym? Kiedy siedziem jak na ledzie²⁰⁵,
A granic na nas lada kto ujedzie²⁰⁶.

*Pieśń XIV*²⁰⁷ 208

Patrzaj, jako śnieg po górach się bieli,
Wiatry z północy²⁰⁹ wstają,
Jeziora się ścinają,
Żorawie, czując zimę, precz lecili.

Nam nie lza, jedno²¹⁰ patrzeć też swej rzeczy:
Niechaj dREW do komina,
Na stół przynoszą wina,
Ostatek niechaj Bóg ma na swej pieczy.

Przypadków dalszych żaden z nas nie zgodnie;
I próżno myśleć o tym,
Co z nami będzie potym;
W godzinie²¹¹ wszystko Bóg wywróci snadnie²¹².

Krótki wiek długiej nadzieje nie lubi.
Niechaj nie schodzi cało,
Coć się do rąk dostało²¹³;
Za to, co ma być, żaden ci nie ślubi²¹⁴.

Jeleniom nowe rogi wyrastają;
Nam, gdy raz młodość minie,
Już na wiek wiekóm ginie,
A zawždy²¹⁵ gorsze lata przypadają.

²⁰³Niepr — Dniepr. [przypis redakcyjny]

²⁰⁴miecąc na ostrowy — miotając na wyspy. [przypis redakcyjny]

²⁰⁵na ledzie (starop. N. lp) — na lodzie. [przypis redakcyjny]

²⁰⁶granic (...) ujedzie (starop.) — wtargnie w nasze granice. [przypis redakcyjny]

²⁰⁷Ks. 1, Pieśń XIV — pieśń jest parafrazą ody Horacego (Carmina I 9) noszącej tytuł *Ad Thaliarchum* (*Do Taliarcha*). [przypis redakcyjny]

²⁰⁸W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

²⁰⁹z północy — daw. ortografia; dziś: z północy. [przypis edytorski]

²¹⁰Nam nie lza, jedno (starop.) — jedyne, co możemy zrobić to. [przypis redakcyjny]

²¹¹w godzinie — w jednej chwili. [przypis redakcyjny]

²¹²snadnie (starop.) — łatwo, bez trudu. [przypis redakcyjny]

²¹³Niechaj nie schodzi cało, / Coć się do rąk dostało — bierz, co ci wpadło w ręce. [przypis redakcyjny]

²¹⁴ślubić — zaręczyć. [przypis redakcyjny]

²¹⁵zawždy (starop.) — zawsze. [przypis redakcyjny]

Pieśń XV²¹⁶

Nie za staraniem ani prze mą sprawę²¹⁷,
Miła, po tobie znam taką postawę²¹⁸;
Szukaj, jako chcesz, nie najdziesz przyczyny,
Chyba żeć miłszy podobno kto inny.

A ja co mam rzec? Nie chcę się przeciwzić;
Temu sie jedno nie mogę wydziwić,
Skąd tę niestałość białęgłowy mają,
Że sie jako wiatr letni odmieniają.

Niedawne czasy, gdy mię poczytano²¹⁹
W liczbę fortunnych i za tego miano,
Który mógł wszystko otrzymać u ciebie,
A mnie sie zdało, żem był wszystek w niebie.

Dziś inne wiatry przeciwko mnie wieją,
Straciłem wszystko zaraz i z nadzieją;
Nie wiem, co mię za wiedźma osypała
I lichem²²⁰ zdradnych słów uczarowała.

Niech ci sie, miła, wszystko dobre wodzi²²¹,
Z kimkolwiek przestać twoje serce godzi;
Ale rozeznacć umiej przyjaciela,
A trudno należeć masz²²² jednego z wielu.

Nie dufaj temu, kto gładkość²²³ miłuje,
Bo ten na słabym gruncie sie buduje:
Słońce jednako i padnie²²⁴, i wschodzi,
Nam zawżdy²²⁵ z laty cokolwiek odchodzi.

A gdy czas przyjdzie ostatniej potrzebie²²⁶,
Ledwe sie najdzie, kto ciało pogrzebie.
Takim ja chcę być przyjacielem tobie;
Lecz wolę, że ty płaczesz na mym grobie.

Pieśń XVI^{227 228}

Krółom moc na poddane i zwierzchność dana,
A królowie zaś mają nad sobą Pana,

²¹⁶W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

²¹⁷*Nie za staraniem ani prze mą sprawę* — bez mojego udziału; nie wskutek moich starań. [przypis redakcyjny]

²¹⁸*po tobie znam taką postawę* — doznaję od ciebie takiego zachowania się. [przypis redakcyjny]

²¹⁹*poczytać* — zaliczyć. [przypis redakcyjny]

²²⁰*liczo* — nieszczęście (liczo to liczba nieparzysta; miała ona przynosić nieszczęście). [przypis redakcyjny]

²²¹*dobre wodzi* (starop.) — dobrze powodzi. [przypis redakcyjny]

²²²*trudno należeć masz* (starop.) — nie znajdziesz. [przypis redakcyjny]

²²³*gładkość* (starop.) — piękno, uroda. [przypis redakcyjny]

²²⁴*padnie* — zachodzi. [przypis redakcyjny]

²²⁵*zawżdy* (starop.) — zawsze. [przypis redakcyjny]

²²⁶*czas (...) ostatniej potrzebie* — godzina śmierci. [przypis redakcyjny]

²²⁷Ks. I, Pieśń XVI — pieśń jest parafrazą ody Horacego (zob. Carmina III 1, w. 5–48) noszącej tytuł *Ad chorum virginum et puerorum* (*Do chóru dziewcząt i chłopców*). [przypis redakcyjny]

²²⁸W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

Który wszystkiemu światu sam rozkazuje,
Na ziemi i na niebie wiecznie króluje.

Nie wszyscy z jednym szczęściem na świat się rodzą:
Szerzej jedni niż drudzy swe płoty grodzą;
Ten ma wiele nad insze w zacności domu,
Ten dobrą sławą nie da naprzód nikomu²²⁹,

Za tym przyjaciół więcej. Śmierć sprawiedliwa
Jednakiego na wszystkie prawa używa.
Kto bądź, ten bądź²³⁰, na kogo los naprzód padnie,
Tak pana, jako sługę poima²³¹ snadnie.

Komu zawždy nad szyją wisi miecz goły²³²,
Nie uczynią mu smaku przyprawne stoły,
Nie pomoże mu do snu słodkie śpiewanie;
Sen u prostaków przyjmie²³³ i złe posłanie.

Kto swą chciwość na tym, co dosyć, miarkuje²³⁴,
Tęgo ani burzliwe morze frasuje,
Ani ciężki grad, ani złe urodzaje,
Kiedy drzewo to ciepłu, to zimnu łaje.

Delfinowie swe morza ścięsnione czują,
Bowiem już i na wodzie zamki budują²³⁵:
Wszystka się do roboty czeladź rzuciła
I sam pan, bo mu się już ziemia sprzykrzyła.

Ale bojaźń i groza pana prowadzą
I z wysokich pałaców pchać się²³⁶ nie dadzą;
Na okręt li budowny²³⁷, na koń li wsiędzie,
Troska w okręcie, troska za siodłem będzie.

A jeśli ani marmór serdecznej rany²³⁸,
Ani ulżą jedwabiem obite ściany,
Przecz mam zajrzeć²³⁹ kosztownych pałaców komu,
A nie raczej w swym mieszkać ojczystym domu?

²²⁹*dobrą sławą nie da naprzód nikomu* — nie da się wyprzedzić nikomu, gdy chodzi o dobre imię. [przypis redakcyjny]

²³⁰*kto bądź, ten bądź* — wszystko jedno, kto. [przypis redakcyjny]

²³¹*poima* (starop. forma 3 os. lp, cz. przysz.) — pojmie, zabierze (por. *imać się czego*). [przypis redakcyjny]

²³²*Komu zawždy nad szyją wisi miecz goły* — aluzja do miecza Damoklesa: Damokles, ulubieniec Dionizjosa, tyrana Syrakuz (405–367 r. p.n.e.), gdy zazdrościł władcy szczęśliwego losu został posadzony pod mieczem zawieszonym na końskim włosie, by mógł wczuć się w sytuację władcy w każdej chwili narażonego na nieszczęście. [przypis redakcyjny]

²³³*sen przyjmie* — sprowadzi sen. [przypis redakcyjny]

²³⁴*miarkować* (daw.) — ograniczać, powściągać. [przypis redakcyjny]

²³⁵*na wodzie zamki budują* — jest to nawiązanie do metody budowania rzymskich willi; wprawdzie nie na morzu, ale na tamach czy kamiennych groblach wchodzących w morze (zob. też Ks. I, *Pieśń I*). [przypis redakcyjny]

²³⁶*pchać się* — wypędzić się, wypchnąć się. [przypis redakcyjny]

²³⁷*budowny* — okazały, pięknie zbudowany. [przypis redakcyjny]

²³⁸*serdeczna rana* — tu: niepokój, lęk. [przypis redakcyjny]

²³⁹*przecz mam zajrzeć* — dlaczego mam zazdrościć. [przypis redakcyjny]

Pieśń XVII²⁴⁰²⁴¹

Słońce już padło²⁴², ciemna noc nadchodzi,
Nie wiem, co za głos uszu mych dochodzi;
Postoję mało²⁴³, a dowiem się pewnie,
Dlaczego płacze ta pani tak rzewnie.

«Już to dziesiąte lato²⁴⁴ niebo toczy,
Jako me smutne zawsze płaczą oczy;
A dokąd mi się miły mój nie wróci,
Żaden na świecie troski mej nie skróci.

Już wszyscy inszy nazad przyjechali,
Którzy nieszczęsnej Troje dobywali;
Jam tylko sama bez męża została:
Sroga Fortuna, ta mi go zajrzała²⁴⁵.

Bodaj był w ten czas, gdy do Sparty płynął,
Ten cudzołożnik²⁴⁶ na morzu zaginął!
Uszłabych była²⁴⁷ tej ciężkiej żałości,
Przed którą prawie²⁴⁸ schną dziś moje kości²⁴⁹.

Jako ptak, kiedy towarzysza zbędzie²⁵⁰,
Nigdy na różdze²⁵¹ zielonej nie siędzie,
A między bory i pustymi lasy
Sam jeden lata po swe wszystkie czasy²⁵²,

Tak ja, nieszczęsna, w jego niebytności
Muszę być zawždy²⁵³ w trosce i w żałości;
Chronię się ludzi²⁵⁴, sama nie wiem czemu,
Radam, gdy świadka nie mam płaczu swemu.

Bałam się zawždy, póki wojna trwała,
Alem wždy²⁵⁵ o nim, nieboga, słyszała;
Teraz nie wiedzieć, gdzie po świecie błądzi,
A wierne serce zawsze gorzej sądzi²⁵⁶.

Żona, Tęsknota, Łzy

²⁴⁰Ks.1, Pieśń XVII — pieśń jest oparta na motywach listu Penelopy do Ulissesza z *Heroid* Owidiusza. Wprowadzająca strofa pierwsza jest oryginalna. [przypis redakcyjny]

²⁴¹W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

²⁴²*Słońce (...) padło* — słońce zaszło; zapadło za horyzont. [przypis redakcyjny]

²⁴³*mało* (starop.) — trochę. [przypis redakcyjny]

²⁴⁴*lato* (daw.) — rok. [przypis redakcyjny]

²⁴⁵*Fortuna (...) zajrzała* — los pozazdrościł. [przypis redakcyjny]

²⁴⁶*cudzołożnik* — chodzi tu o Parysa, który porwał Helenę, co stało się przyczyną wojny trojańskiej; z tej wojny wracał przez 10 lat Ulisses, na którego czeka skarżąca się tutaj Penelopa. [przypis redakcyjny]

²⁴⁷*uszłabych była* (starop.) — uniknęłabym. [przypis redakcyjny]

²⁴⁸*przed którą prawie* — z powodu której całkiem. [przypis redakcyjny]

²⁴⁹*schną dziś moje kości* — zwrot przysłowiowy posiadający genezę biblijną, oznacza tęsknotę („usychanie” z tęsknoty), utratę sił z nią związaną. [przypis redakcyjny]

²⁵⁰*zbyć* (tu: 3 os. lp: zbędzie) — stracić. [przypis redakcyjny]

²⁵¹*na różdze* — na gałęzi. [przypis redakcyjny]

²⁵²*po swe wszystkie czasy* — przez całe swoje życie. [przypis redakcyjny]

²⁵³*zawždy* (starop.) — zawsze. [przypis redakcyjny]

²⁵⁴*chronię się ludzi* — chronię się przed ludźmi; unikam ludzi. [przypis redakcyjny]

²⁵⁵*wždy* (starop.) — przynajmniej. [przypis redakcyjny]

²⁵⁶*gorzej sądzić* — spodziewa się czegoś złego. [przypis redakcyjny]

Troszczą mię²⁵⁷, smutną, srogie morskie wody,
Troszczą mię wiatry i złe niepogody,
Troszczę mię wszystko, cokolwiek być może;
Tobie go ja tam poruczam²⁵⁸, mój Boże!

I to mi czasem na myśl więc przychodzi
(Bo łącno²⁵⁹, gdy chce, nieszczęście ugodzi),
Że moje serce próżno się frasuje,
A on podobno²⁶⁰ gdzie indziej miłuje.

Żleć by mi płacił moje życzliwości,
Bych miała doznać takiej niewdzięczności;
Bodajbych pierwaj ostatnie²⁶¹ skonała,
Niżli nowiny takiej doczekała!

Aleć ja dufam jego szczerzej cnocie,
Że mię nie będzie chciał mieć w tym kłopotcie;
Będzie pamiętał i statecznie chował
Miłość i wiarę, którą mi ślubował.

Usilne²⁶² wiatry, co morzem władacie,
Jesli też kiedy, co to miłość, znacie,
Dodajcie mu tak szczęśliwego biegu,
Że wrychle stanie²⁶³ na ojczystym brzegu».

*Pieśń XVIII*²⁶⁴

Czołem za cześć²⁶⁵, łaskawy mój panie sąsiedzie.
Boże nie daj u ciebie bywać na biesiedzie,
Każesz mi pić przedzięki²⁶⁶ twe przemierze²⁶⁷ piwo,
Że do dna nie wypijam, patrzysz na mię krywo.

Sąsiad, Alkohol

Wszystkoć wadzi: być²⁶⁸ na nos biedna mucha padła,
Miecesz²⁶⁹ głową i mniemasz, że cię do krwi zjadła;
Od stołu żenie każesz, fukasz na pacholki,
Wyciskałeś talerze, wyciskasz i stołki²⁷⁰.

Gospodarz, Gość,
Pijaństwo, Przemoc,
Kłótnia

Patrzaj, diable, że sie tu i gościom dostanie:
Gniewaj sie, jako raczysz, jeno nie bij, panie,
Bo ja w tym piwie twoim rozkoszy nie czuję;
Zdrowie rad mam od ciebie²⁷¹, kufla nie przyjmuję.

²⁵⁷*troszczyć* (starop.) — martwić, niepokoić, trapić; *troszczą mię*: trapią mnie. [przypis redakcyjny]

²⁵⁸*poruczać* (starop.) — oddawać pod opiekę, polecać. [przypis redakcyjny]

²⁵⁹*łącno* (starop.) — bez trudu, łatwo. [przypis redakcyjny]

²⁶⁰*podobno* — być może. [przypis redakcyjny]

²⁶¹*ostatnie* (starop.) — ostatecznie. [przypis redakcyjny]

²⁶²*usilny* — tu: silny, natarczywy. [przypis redakcyjny]

²⁶³*że wrychle stanie* — żeby rychło (szybko) stanął. [przypis redakcyjny]

²⁶⁴W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

²⁶⁵*Czołem za cześć* — zwrot oznaczający pożegnanie i podziękowanie (tutaj: za ucztę). [przypis redakcyjny]

²⁶⁶*przedzięki* (starop.) — wbrew mojej woli, gwałtem. [przypis redakcyjny]

²⁶⁷*przemierzy* — wstrętny, budzący odrazę, obrzydliwy. [przypis redakcyjny]

²⁶⁸*być* — by ci. [przypis redakcyjny]

²⁶⁹*miecesz* — miotasz, potrzebujesz. [przypis edytorski]

²⁷⁰*Wyciskałeś talerze, wyciskasz (...) stołki* — rzucasz talerzami, rzucasz stołkami. [przypis redakcyjny]

²⁷¹*Zdrowie rad mam od ciebie* — z przyjemnością przyjmuję twój toast za zdrowie. [przypis redakcyjny]

Jeslić o sławę idzie, kto więcej pić może,
Dajęć przodek²⁷² w tym męstwie; sam pójdę na łoże.
Już ty bądź tym rycerzem, co piwo usieczesz²⁷³;
Tego nie wiem, jesli²⁷⁴ przed chłopem nie ucieczesz.

Jesli też tak rozumiesz, żebyś mię czestował²⁷⁵,
Męczysz mię, nie czestujesz; tociem podziękował.
Chcesz mię uczyć? Dajże mi dobrą wolą²⁷⁶ w domu,
A niechaj po niewoli²⁷⁷ nie pełnię nikomu.

Próżno mi skwarnę²⁷⁸ dawasz. Ja nie będę gonil²⁷⁹,
Bych też nabarziej piwa wczorajszego zronil²⁸⁰.
Wiem, żeby mię psi przedsię²⁸¹ twoi pilnowali,
Bych się układł, wnet by mi gębę ulizali.

Alem prosto niemyśliw²⁸². Ci sie na to godzą,
Co szperki niedopiekle²⁸³ i twardy ser głodzą²⁸⁴,
Co sobie gardła ostrzą na niewinne piwo
Rydzem, śledziem, ogórkim; nie wiem, co im krzywo²⁸⁵.

I tak we łbie rozumu po trzeźwui niewiele,
A ostatek chcą zalać w to miłe wesele.
Niech raczej nic nie będzie, ma li go być mało;
Rado by niebożatko z mozgu oszalało²⁸⁶.

Rozum, Pijaństwo

Więc też wojna bez wici²⁸⁷: gospodarz sie wierci.
Porwoniście zabitej na ostatek śmierci²⁸⁸!
Do tylam was rozwadzał²⁸⁹, aż mi sie dostało;
Bijcie sie, póki chcecie, mnie tam na tym mało²⁹⁰.

Kufle lecą jako grad, a drugi już jęczy:
Wziął konwią, aż mu na łbie zostały obręczy.
Potym do arkabuzów²⁹¹. A więc to biesiada?
Jesliście tak weseli, jakaż u was zwada?

Nazajutrz sie jednają; przedsię go nalewaj²⁹²,
A kto z nieżadnym²⁹³ głosem, przed pany zaśpiewaj:

²⁷²Dajęć przodek — przyznając ci pierwszeństwo. [przypis redakcyjny]

²⁷³usiec (tu: 2 os. lp cz. przysz.: usieczesz) — pokonać. [przypis redakcyjny]

²⁷⁴jesli — tu: czy. [przypis redakcyjny]

²⁷⁵czestować — okazywać cześć. [przypis redakcyjny]

²⁷⁶dobra wola (tu: daw. B. lp. dobrą wolą) — swoboda. [przypis redakcyjny]

²⁷⁷po niewoli — wbrew swojej woli. [przypis redakcyjny]

²⁷⁸skwarna — środek wymiotny podawany ptakom myśliwskim. [przypis redakcyjny]

²⁷⁹Ja nie będę gonil — w domyśle: jak ptak myśliwski, któremu podano skwarnę. [przypis redakcyjny]

²⁸⁰piwa (...) zronil — wymiotował piwo. [przypis redakcyjny]

²⁸¹przedsię — przecież. [przypis redakcyjny]

²⁸²niemyśliw — nie lubiący polowania. [przypis redakcyjny]

²⁸³szperki niedopiekle — niedopieczone kawałki wysmażonej słoniny (skwarki). [przypis redakcyjny]

²⁸⁴głodzić (tu: 3 os. lm: głodzą) — tu: gryźć. [przypis redakcyjny]

²⁸⁵co im krzywo — co im zawiniło. [przypis redakcyjny]

²⁸⁶Rado by (...) z mozgu oszalało — na pewno zwariuje. [przypis redakcyjny]

²⁸⁷bez wici — bez uprzedzenia. [przypis redakcyjny]

²⁸⁸Porwoniście (...) śmierci — niech was śmierć porwie. [przypis redakcyjny]

²⁸⁹Do tylam was rozwadzał — Tak długo rozdzielałem was, bijących (wadzących) się. [przypis redakcyjny]

²⁹⁰mnie tam na tym mało — mnie to nie obchodzi, mało mi na tym zależy. [przypis redakcyjny]

²⁹¹arkabuz — strzelba. [przypis redakcyjny]

²⁹²go nalewaj — nalewaj piwa (czy też innego trunku). [przypis redakcyjny]

²⁹³nieżaden (starop.; tu N. lp: nieżadnym) — niebrzydki. [przypis redakcyjny]

«Chciejże pomnieć, a dobrze baczyć, namilejsza!»
«W czerwonej czapce chodził»²⁹⁴ zda mi się cudniejsza.

Usłyszysz tam pięć bassów, dwanaście dyszkantów²⁹⁵,
Sześć altów, ośm tenorów, dwanaście wagantów²⁹⁶,
Potym od melodyjnej aż posną na stole,
Ali²⁹⁷ drudzy wołają: «Na dwór, na dwór wole!»

Bodajże wam smród w gębę, mili pijanice,
A trąd na twarz; bo żona lubi takie lice.
Krzywej nogi na starość, nieobrotnej szyje,
Krom klątwy²⁹⁸, kto będzie żyw, snadnie się dopije²⁹⁹.

Pijaństwo, Przekleństwo

Pieśń XIX³⁰⁰

Żal mi cię, niebogo,
Że nie masz nikogo,
Co by cię przestrzegł; słuchaj ale mało³⁰¹,
A potym uczyń, coć się będzie zdało.

Bodaj się przepadło
To twoje zwierciadło:
Bo tobą szali, a ty się nie czujesz³⁰²,
Dawno się nie swej twarzy przypatrujesz.

Popatrz między szoty
prawdziwszej roboty³⁰³:
Ujrzyysz tam i plec³⁰⁴ chropawą, i zęby
Nieprawie³⁰⁵ białe, jeno uchyl gęby³⁰⁶.

Więc i lat tak snadnie³⁰⁷
Mamka-ć nie ukradnie³⁰⁸;
Bo łatwo zliczysz pod oczyma karby³⁰⁹,
Tego nie zetrą i weneckie farby³¹⁰.

²⁹⁴*Chciejże pomnieć, a dobrze baczyć, namilejsza!; W czerwonej czapce chodził* — tytuły pieśni popularnych w czasach Kochanowskiego. [przypis redakcyjny]

²⁹⁵*dyszkant* — głos chłopięcy. [przypis redakcyjny]

²⁹⁶*wagant* (od łac. *vago, vagare*: błądzić) — głos pośredni między altem i tenorem, „błądzący” po pijacku; opis całego tego chóru jest wyraźnie groteskowy. [przypis redakcyjny]

²⁹⁷*ali* (starop.) — tymczasem. [przypis redakcyjny]

²⁹⁸*krom klątwy* — bez przekleństwa. [przypis redakcyjny]

²⁹⁹*snadnie się dopije* — łatwo (skutecznie) się upije (a. zapije). [przypis redakcyjny]

³⁰⁰Ks. 1, Pieśń XIX — pieśń zawiera motywy z licznych utworów Horacego (*Carmina I 25, III 15, IV 13*; epody 8 i 12). [przypis redakcyjny]

³⁰¹*ale mało* — choć przez chwilę. [przypis redakcyjny]

³⁰²*tobą szali, a ty się nie czujesz* — oszukuje cię, a ty nie dostrzegasz, jak jest z tobą naprawdę. [przypis redakcyjny]

³⁰³*Popatrz między szoty prawdziwszej roboty* — poszukaj między kupcami bardziej prawdziwego wyrobu, tj. lustra („szot” od „szkot”; Szkoci byli znani w Polsce jako kupcy). [przypis redakcyjny]

³⁰⁴*plec* — daw. cera. [przypis redakcyjny]

³⁰⁵*nieprawie* (starop.) — nie całkiem. [przypis redakcyjny]

³⁰⁶*uchyl gęby* — otwórz usta („gęba” nie ma w języku szesnastowiecznym znaczenia pejoratywnego). [przypis redakcyjny]

³⁰⁷*snadnie* — łatwo. [przypis redakcyjny]

³⁰⁸*lat (...) / Mamkać nie ukradnie* — zwrot różnie tłumaczony: „nie ujmie ci lat to, że młodą osobę przedstawisz jako swoją mamkę” (L. Ślękowa); „nielatwo mamce mówić, że masz mniej lat” (T. Sinko). [przypis redakcyjny]

³⁰⁹*karby* — zmarszczki. [przypis redakcyjny]

³¹⁰*weneckie farby* — luksusowe kosmetyki sprowadzane z Wenecji. [przypis redakcyjny]

Aż się za cię wstydzę,
Gdy cię w tańcu widzę.
Ano wiem, czemuś mi się nie udało³¹¹:
Prosto jakobyś młodym przyganiała³¹².

Takżeć i te stroje
Jakoby nie twoje;
Tyś się ubrała prawie wedle świata,
A to za krzywdę biorą twoje lata³¹³.

Nie przeciw się³¹⁴ Zosi,
Bo tę miłość nosi,
Że musi skakać jako sarna w lesie;
A nie sromota, co komu czas niesie.

Tobie na twe lata
Czas poprzestać świata³¹⁵;
Cudniej³¹⁶ ci będzie prząść kądziel niż w wieńcu
Siedzieć za stołem, babie przy młodzieńcu.

*Pieśń XX*³¹⁷

Miło szaleć, kiedy czas po temu,
A tak, bracia, przypij każdy swemu³¹⁸,
Bo o głodzie nie chce się tańcować,
A podpiwszy, łącniej już błaznować.

Niech się tu nikt z państwem nie ozywa³¹⁹
Ani z nami powagi używa³²⁰,
Przywileje powieśmy na kołku,
A ty wedła pana siądź, pacholku!

Tam dobra myśl nigdy nie postoi,
Gdzie z rejestru³²¹ patrzą, co przystoi;
Á powiem wam, że się tym świat słodzi,
Gdy koleją statek³²² i żart chodzi.

Ale to mój zysk, że mię słuchacie,
A żadnej mi pełnej nie podacie;
Znał kto kiedy poetę trzeźwiego?
Nie uczyni taki nic dobrego.

³¹¹mi się nie udało — nie spodobała mi się. [przypis redakcyjny]

³¹²młodym przyganiać — współzawodniczyć z młodymi. [przypis redakcyjny]

³¹³A to za krzywdę biorą twoje lata — będąc już w takim wieku, wyrażasz sobie (ściślej: swojemu wiekowi) krzywdę. [przypis redakcyjny]

³¹⁴Nie przeciw się — nie naśladuj, nie chciej dorównać. [przypis redakcyjny]

³¹⁵poprzestać świata — wyrzec się świata. [przypis redakcyjny]

³¹⁶cudniej* — bardziej stosownie (inny odcień znaczeniowy niż dzisiaj). [przypis redakcyjny]

³¹⁷W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

³¹⁸przypij każdy swemu — w domyśle: sąsiadowi. [przypis redakcyjny]

³¹⁹Niech się tu nikt z państwem nie ozywa — niech nikt nie mówi o sobie, jakby był wielkim panem. [przypis redakcyjny]

³²⁰powagi używa — pokazuje, jaki jest ważny. [przypis redakcyjny]

³²¹z rejestru — według ścisłych reguł zachowania się. [przypis redakcyjny]

³²²statek (starop.) — powaga, stateczność. [przypis redakcyjny]

Przedsię do mnie³²³, a ja nie zawiodę;
Wy też drudzy, co macie pogodę³²⁴,
Každy swojej³²⁵ włóż w ucho leda co,
Nie macie tu oględać sie na co.

I z namędrszym nie trzymam w tej mierze,
Kto sie długo na dobrą myśl bierze³²⁶;
Czas ucieka, a żaden nie zgadnie,
Jakie szczęście o jutrze³²⁷ przypadnie.

Dziś bądź wesół, dziś użyj biesiady,
O przysłym dniu niechaj próznej rady³²⁸;
Już to dawno Bóg odmyślił³²⁹ w niebie,
A k tej radzie nie przypuszczą ciebie.

*Pieśń XXI*³³⁰³³¹

Ty spis, a ja sam³³² na dworze
Jeszcze od wieczornej zorze
Cierpię nocne niepogody;
Użałuj sie mojej szkody!

Słuchaj, jako bije w ściany
Z gwałtownym dżdżem grad zmieszany.
Ockni sie, a przemów słowo,
Nieużyta³³³ białogłowo!

Nie na żadną kradzież godzę,
Chocia tak po nocy chodzę;
Wziąłbych przedsię, by co dano:
Łupiestwo czartu porwano³³⁴.

Nigdziej miejsca mniej hardości³³⁵
Nie najdziesz jako w miłości;
Gładkość wprawdzie sługi daje,
Ale dzierżą obyczaj³³⁶.

Słuchasz? czy mój głos nie może
Dolecieć na twoje łożę?

³²³*Przedsię do mnie* — no, chodźcie do mnie (lub: pijcie do mnie). [przypis redakcyjny]

³²⁴*Drudzy, co macie pogodę* — inni, którzy macie okazję, sposobność. [przypis redakcyjny]

³²⁵*Každy swojej* — w domyśle: towarzysze, kobiecie. [przypis redakcyjny]

³²⁶*Kto sie długo na dobrą myśl bierze* — jeśli ktoś długo zbiera się do zabawy. [przypis redakcyjny]

³²⁷*o jutrze* — jutro. [przypis redakcyjny]

³²⁸*niechaj próznej rady* — zaniechaj niepotrzebnych myśli. [przypis redakcyjny]

³²⁹*odmyślił* — przemyślał. [przypis redakcyjny]

³³⁰Ks. 1, Pieśń XXI — skarga zakochanego pod drzwiami dziewczyny nawiązująca do popularnego w starożytności i renesansie gatunku paraklausithyron (utwory Horacego, Tibullusa, Owidiusza, Propercjusza, Katullusa). [przypis redakcyjny]

³³¹W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

³³²*sam* (starop.) — tutaj. [przypis redakcyjny]

³³³*nieużyty* (starop.) — nieubłagany. [przypis redakcyjny]

³³⁴*czartu porwano* (starop.) — popularne przekleństwo: niech czart porwie. [przypis redakcyjny]

³³⁵*hardość* — wyniosłość, zuchwałość. [przypis redakcyjny]

³³⁶*Gładkość wprawdzie (...) ale dzierżą obyczaj* — sens fragmentu: uroda sprawia, że człowiek się zakochuje (staje się sługą miłości), ale miłość utrzymuje się dzięki zasadom. [przypis redakcyjny]

Słuchajcie wy, nocne cięcie,
I nieumowne³³⁷ kamienie!

Do Amfijonowej lutnie³³⁸
Śpieszyły się lasy chutnie³³⁹,
A niezwykajne³⁴⁰ opoki
Ścisnęły się w mur szeroki.

Orfeowych strón³⁴¹ słuchały
Srogie jędze i płakały,
Gdy miłością utrapiony,
I pod ziemią szukał żony.

Jego pieśni żałościwe
Zjęły³⁴² bogi nieżyczliwe;
I miał w ręku, co miłował,
By był, nędznik, lepiej chował.

Ale nie strzymał umowy,
Więc przyszedł o smutek nowy;
Bo źle się obejrzał, ali
Czarci panią zaś porwali³⁴³.

Czekać już, nieboże, było³⁴⁴.
Ale gdy co komu miło,
Trudno wytrwać i czas mały:
Godzina tam jak rok cały.

A ja długo mam bić w stróny³⁴⁵?
Już u mnichów słyse dzwóny.
Dziwnosmy się pomieszali,
Jam nie spał, a ci już wstali.

Dobłą noc, jeśli kto słyzy,
A mój więniec w tej złej ciszy
Niechaj wisi do świtania³⁴⁶,
Świadek mego niewyspania.

³³⁷ *nieumowny* — taki, z którym trudno się dogadać; nieubłagany. [przypis redakcyjny]

³³⁸ *Amfijonowa lutnia* — Amfion: w mit. gr. muzyk, który potrafił za pomocą dźwięku liry przenosić kamienie używane do budowania murów Teb, w których panował. [przypis redakcyjny]

³³⁹ *chutnie* (starop.) — chętnie, ochoczo; może też znaczyć: szybko. [przypis redakcyjny]

³⁴⁰ *niezwykajny* — niezwykły lub nienawykły do czegoś; tu: o skałach nienawykłych do samodzielnego poruszania się. [przypis redakcyjny]

³⁴¹ *Orfeowych strón słuchały* — Orfeusz: w mit. gr. poeta tracki, który potrafił poruszyć za pomocą swej muzyki Furie („jędze”), a nawet rzeczy nieożywione. Kiedy zmarła jego żona Eurydyka, udał się do podziemi i tak oczarował Plutona, że uwolnił on Eurydykę pod warunkiem, że Orfeusz nie odwróci się, dopóki nie wyjdą na ziemię. Kiedy już mieli postawić swe stopy na ziemi, Orfeusz odwrócił się i Eurydyka natychmiast zniknęła. Ogromny żal Orfeusza po powtórnej stracie żony tak rozwścieczył trackie kobiety, że w czasie jednej z orgii z okazji bachanaliów rozerwały go na strzępy. [przypis redakcyjny]

³⁴² *pieśni (...) / Zjęły bogi* — pieśni przejęły, wpłynęły na bogów. [przypis redakcyjny]

³⁴³ *Czarci panią zaś porwali* — przykład chrystianizacji opowieści mitologicznych. [przypis redakcyjny]

³⁴⁴ *Czekać (...) było* — trzeba było czekać. [przypis redakcyjny]

³⁴⁵ *bić w stróny* — uderzać w struny (lutni). [przypis redakcyjny]

³⁴⁶ *więniec (...) / Niechaj wisi* — zwyczaj wieszania wieńca na drzwiach ukochanej po bezskutecznym nocnym czuwaniu nie był raczej znany polskiej obyczajowości i został tu przejęty ze staroż. paraklausithyronów. [przypis redakcyjny]

Pieśń XXII³⁴⁷

Rozumie mój, prózno sie masz³⁴⁸ frasować:
Co zginęło, trudno tego wetować³⁴⁹;
Póki czas był, póki szczęście służyło,
Czegoś żądał, o wszystko łącno³⁵⁰ było.

Teraz widzisz, że nam niebo nie sprzyja:
W czym sie kochasz, to cię daleko mija.
Cóż temu rzecz? I szkoda głowy psować³⁵¹;
Lepiej sie nam na lepsze czasy chować.

A nie mniemaj, byś sam był w tej niewoli:
Nalazłby sie, kogo to nie mniej boli;
Jeno ludzie snadniej³⁵² zakryć umieją,
Acz nie z serca, z wierzchu sie przedsię śmieją.

Mnie, smutnego, ten dowcip³⁵³ nie ratuje,
Wyda mię twarz, gdy sie serce źle czuje.
Wszakóż widzę, że sie prózno frasować:
Co zginęło, trudno tego wetować.

Pieśń XXIII³⁵⁴³⁵⁵

Nieźle czasem zamilczeć, co człowieka boli,
By nie znał nieprzyjaciel, że cię ma po woli³⁵⁶;
Ale to nade wszystko za raz³⁵⁷ odżałować,
A niewdzięcznemu panu tudzież podziękować.

Cierpiałem ja tak wiele, że mię wstyd powiadać,
A mógłby mi bezpiecznie każdy głupstwo zadać³⁵⁸,
Żem sie dał za nos wodzić czas tak barzo długi,
Bacząc³⁵⁹, że w małej wadze były me posługi.

Chciałem złość jakokolwiek wytrwać uprzejmością,
A zwyciężyć niewdzięczność swoją statecznością³⁶⁰;
Ale moja uprzejmość i statek był prózny,
A jej niebaczny³⁶¹ umysł zawždy memu różny.

³⁴⁷W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

³⁴⁸*próżno (...) masz* — nie powinieneś. [przypis redakcyjny]

³⁴⁹*wetować* (starop. czas. łączy się z D.: czego?) — odzyskać (z B.: co?). [przypis redakcyjny]

³⁵⁰*łącno* (starop.) — łatwo. [przypis redakcyjny]

³⁵¹*szkoda głowy psować* (starop.) — szkoda zwracać sobie tym głowę. [przypis redakcyjny]

³⁵²*snadnie* (starop.) — łatwo. [przypis redakcyjny]

³⁵³*dowcip* (starop.) — tu: być może chodzi o sprytne ukrywanie uczuć (dowcip jako fortel, zdolność kombinowania, pomysłowość). [przypis redakcyjny]

³⁵⁴Ks. I, Pieśń XXIII — kolejna pieśń o oczekiwaniu u drzwi ukochanej (zob. Ks. I, *Pieśń XXI*) oparta na motywach z poezji Katulla i elegików rzymskich. [przypis redakcyjny]

³⁵⁵W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

³⁵⁶*mieć po woli* (starop.) — mieć w swojej mocy. [przypis redakcyjny]

³⁵⁷*za raz* (starop.) — za jednym razem. [przypis redakcyjny]

³⁵⁸*bezpiecznie (...) głupstwo zadać* — bez obawy, że się pomyli, zarzucić głupotę. [przypis redakcyjny]

³⁵⁹*bacząc* (forma starop.) — chociaż zauważyłem. [przypis redakcyjny]

³⁶⁰*stateczność* (a. *statek**) — wierność, stałość. [przypis redakcyjny]

³⁶¹*niebaczny* (starop.) — niewdzięczny. [przypis redakcyjny]

Bóg was żegnaj, niewdzięczne i nieludzkie wrota,
Świadome³⁶² mych częstych dróg i mego kłopotu;
Bodaj tu pajęczyna i pleśń na was padła,
A te niewierne zamki rdza plugawa zjadła!

*Pieśń XXIV*³⁶³

Zegar, słyszę, wybija,
Ustąp, melankolija!
Dosyć na dniu ma statek,
Dobrej myśli ostatek³⁶⁴.

U Boga każdy błazen,
Choć tu przymówki prazen³⁶⁵,
A im się bardziej sili,
Tym jeszcze więcej myli.

A kto by chciał na świecie
Uważyć, co się plecie,
Dziwnie to prawdy blisko,
Że człek - Boże igrzysko.

Dygnitarstwa, urzędy,
Wszystko to jawne błędy³⁶⁶;
Bo nas równo śmierć sadza
Ani pomoże władza.

A nad chłopu³⁶⁷ chciwego
Nie masz nic nędzniejszego;
Bo na drugiego zbiera,
A sam głodem umiera.

Więc by tacy synowie
Byli jako ojcowie,
Dawno by z tej przyczyny
Świat się jął zebraniny.

Lecz temu Bóg poradził,
Bo co jeden zgromadził,
To drugi wnet rozciska³⁶⁸;
Niech świata głód nie ściska.

Po śmierci trudno rządzić;
Tyś mógł, ojcze, nie błędzić,
Syn tylko worki zliczy,
W rozumie nie dziedziczy.

³⁶²świadomy (starop.) — będący świadkiem. [przypis redakcyjny]

³⁶³W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

³⁶⁴Dosyć na dniu ma statek (...) ostatek — sens fragmentu: wystarczy już powagi w tym dniu, ostatek czasu poświęćmy zabawie. [przypis redakcyjny]

³⁶⁵tu przymówki prazen (starop.) — tu (czyli na ziemi) wolny od napiętnowania. [przypis redakcyjny]

³⁶⁶błędy (starop.) — głupstwa, sprawy niewarte zachodu. [przypis redakcyjny]

³⁶⁷chłop — tu: mężczyzna, człowiek. [przypis redakcyjny]

³⁶⁸rozciskać — rozrzucić (por. ciskać: rzucać). [przypis redakcyjny]

Przeto te troski płone³⁶⁹
Szatanowi zlecone³⁷⁰;
Niech, uprzątąwszy głowę³⁷¹,
Mkną w skrzynię Fokarowę³⁷².

A nam wina przynoście,
Z wina dobra myśl roście;
A frasunek podlany
Taje by śnieg zagrzany.

Pieśń XXV³⁷³³⁷⁴

Użałuj się³⁷⁵, kto dobry, a potłucz zawiasy
I mnie samą wrzuc w ogień; bo prze te niewczasy³⁷⁶
Dobrze³⁷⁷ już nie szaleję, ja, furta strapiona;
Jednak³⁷⁸ mię ten bezmierny niepokój dokona³⁷⁹.

Że to żadna Boża noc nigdy nie minęła,
Abych kiedy okrutnych razów nie podjęła³⁸⁰
Od tych sprosnych pijanic; nie mówię o słowa,
Łatwiejsza to, kiedyby³⁸¹ cała była głowa.

Co tu za mej pamięci powrozów stargano,
Wrzeczędzów³⁸² ukręcono, młotków³⁸³ skołatano;
Teraz już głowicami³⁸⁴ lotrostwo mię tłucze,
A ubogi gospodarz kryje pod sie klucze.

To nietajna, że cierpię nie za swoją winą,
Ale wszeteczna pani wszystkiego przyczyną,
Która nie wiem na jaki żywot się udała³⁸⁵,
Że i wstydu, i dobrej sławy zapomniała.

Ja, to Bóg wie, przestrzegam swojej powinności,
A taję, ile mogę, jej zbytków i złości.
Cóż po tym, kiedy ludzie na zęby ją wzięli³⁸⁶?
Ona wie, jeśli fałszu czy prawdy sie jęli.

³⁶⁹płony (starop.) — płonny, zbyteczny, daremny. [przypis redakcyjny]

³⁷⁰szatanowi zlecone (przen.) — przekłete. [przypis redakcyjny]

³⁷¹uprzątąwszy głowę — wyprowadziwszy się z głowy. [przypis redakcyjny]

³⁷²skrzynię Fokarowę — skrzynię Fokarów; chodzi o bankierską rodzinę Fuggerów. [przypis redakcyjny]

³⁷³Ks. 1, Pieśń XXV — skarga furty skierowana do pięknej dziewczyny; klasyczny przykład gatunku zwanego paraklausithyron, którego realizacje pojawiały się już wyżej w Ks. 1, *Pieśni XXI* i *Pieśni XXIII*. Pieśń nawiązuje do elegii (I, 16) Propercjusza (do w. 25 stanowi naśladowanie, a dalej przekład). [przypis redakcyjny]

³⁷⁴W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w *Pieśniach* jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

³⁷⁵użałować się (starop.) — ulitować się. [przypis redakcyjny]

³⁷⁶niewczasy (starop.) — niewyspanie, przemęczenie, niewygody. [przypis redakcyjny]

³⁷⁷dobrze (daw.) — omal. [przypis redakcyjny]

³⁷⁸jednak — tu: w końcu. [przypis redakcyjny]

³⁷⁹dokonać (starop.) — dobić, zabić (por. pokrewne: konać; dokonać żywota). [przypis redakcyjny]

³⁸⁰Abych (...) okrutnych razów nie podjęła — żebym nie doznała (nie otrzymała) okrutnych ciosów. [przypis redakcyjny]

³⁸¹nie mówię o słowa, / Łatwiejsza to, kiedyby — nie chodzi już o to, co mówią, łatwiej by to było znieść, gdyby. [przypis redakcyjny]

³⁸²wrzeczędz (daw.) — zamek; urządzenie do zamykania bramy w postaci żelaznej sztaby lub drąga obracającego się na sworzniu. [przypis redakcyjny]

³⁸³młotek — chodzi tu o młotek wiszący na bramie i używany jako kołatka. [przypis redakcyjny]

³⁸⁴głowica — rękojeść broni. [przypis redakcyjny]

³⁸⁵na jaki żywot się udała — jaki rodzaj życia wybrała. [przypis redakcyjny]

³⁸⁶na zęby ją wzięli — zaczęli ją obmawiać (por. dzisiejsze „wziąć kogoś na języki”). [przypis redakcyjny]

Ale jeśli mię, smutną, ciężkie razy bolą,
Nie mniejszą mam przed owym nędznikiem niewolą,
Co tu noc pole nocy³⁸⁷ płacze mi nad głową
Ani mi spać dopuści swą żalną mową.

«Furto — powiada — sroższa niżli pani twoja,
Mnie to na złość trzymasz się tak mocno podwoja³⁸⁸;
Czemu mię w dom, smutnego, nie puścisz? Gdyż³⁸⁹ mojej
Skrytej prośby nie umiesz odnieść paniej swojej!

Tak-że ja, biedny człowiek, w swym ciężkim frasunku
Nie mam uznać³⁹⁰ na wieki żadnego ratunku?
I już mię nocleg potkać uczciwszy nie może,
A ten zimny próg muszę przyjmować za łożę?

Mych niewczasów litują nocy nieprzespane,
Litują pełne gwiazdy, wiatry niewytrwane³⁹¹;
Ty sama nie chcesz baczyć ludzkich doległości³⁹²,
A swym tylko milczeniem wiecznie zbywasz gości.

Gdzieś to namniejsze słówko przez skałę przepadło³⁹³,
A na zapamiętałym³⁹⁴ uchu paniej siadło;
By kamień, by żelazo w sercu swym chowała,
Nie wierzę temu, żeby westchnąć raz nie miała.

Teraz na szczęśnej ręce u drugiego leży,
A moja prózna mowa przecz za wiatry bieży;
Ale ty, coś przyczyną tych wszystkich trudności,
Furto, mówię, niewdzięczna moich uczynności³⁹⁵,

Tobiem ja złego słowa nie rzekł jako żywo,
Co drugi rad uczyni, gdy mu miejsce krzywo,
Żebyś mi tę niewdzięczność okazować miała
A mnie całą noc płakać pod niebem niechała³⁹⁶.

Alem cię rychlej nowym rymem udarował
I twoje niskie progi wdzięcznie ucałował,
Com się razów³⁹⁷ obrócił u twego podwoja,
Obiatami³⁹⁸ szukając u świętych pokoja».

To tego³⁹⁹ i co lepiej oni⁴⁰⁰ tam umieją,
Całą Bożą noc będzie, aż kury odpieją⁴⁰¹.
Także mię, smutną, to złe paniej obyczaje,
To tego płacz frasuje, aż mię ledwie staje⁴⁰².

³⁸⁷*noc pole nocy* — noc podług nocy, czyli noc po nocy. [przypis redakcyjny]

³⁸⁸*podwoja* (starop. forma D. lp) — bocznej futryny drzwi. [przypis redakcyjny]

³⁸⁹*gdyż* — tu: skoro. [przypis redakcyjny]

³⁹⁰*uznać* — doznać, doświadczyć. [przypis redakcyjny]

³⁹¹*niewytrwany* (starop.) — nie do wytrzymania. [przypis redakcyjny]

³⁹²*doległość* (daw.) — cierpienie, dolegliwość. [przypis redakcyjny]

³⁹³*Gdzieś to (...) przepadło* — oby przeniknęło. [przypis redakcyjny]

³⁹⁴*zapamiętały* — uparty w złym. [przypis redakcyjny]

³⁹⁵*uczynność* — tu: przysługi, podarki. [przypis redakcyjny]

³⁹⁶*niechać* (starop.; tu forma 3 os. lp r.ż.: niechała) — zostawić. [przypis redakcyjny]

³⁹⁷*Com się razów* — ilem się razy. [przypis redakcyjny]

³⁹⁸*obiata* (daw.) — ofiara. [przypis redakcyjny]

³⁹⁹*tego* — w domyśle: tego śpiewania. [przypis redakcyjny]

⁴⁰⁰*oni* — w domyśle: kochankowie śpiewający w nocy. [przypis redakcyjny]

⁴⁰¹*odpieją* — skończą piąć. [przypis redakcyjny]

⁴⁰²*mię ledwie staje* (starop.) — ledwie żyję. [przypis redakcyjny]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z **Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur**.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na **Licencji Wolnej Sztuki 1.3**. Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w **Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur**. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/piesni-wilczek-ksiegi-pierwsze>

Tekst opracowany na podstawie: Pieśni Jana Kochanowskiego księgi dwoje, Drukarnia Łazarzowa, Kraków, 1586

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Reprodukacja cyfrowa wykonana przez Bibliotekę Narodową z egzemplarza pochodzącego ze zbiorów BN.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aleksandra Sekuła, Olga Sutkowska, Piotr Wilczek.

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.

Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: **szczegóły na stronie Fundacji**.